

บทความวิชาการ (Academic articles)

การจัดการศึกษาและการวัดประเมินผลเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนในสถานศึกษา Educational Management and Assessment for Developing Students' Career Skills in Schools

เบญจรัตน์ อุปนันท¹, เศรษฐพงษ์ เลิศปรีชา^{1*}, ประภาศรี เลิศปรีชา¹
Benjarat Upanan¹, Settapong Lerdpreecha^{1*}, Prapasri Lerdpreecha¹

¹ โรงเรียนสตรีอ่างทอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง

Satri Angthong School, Secondary Educational Service Area Office Sing Buri Ang Thong

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding author): เศรษฐพงษ์ เลิศปรีชา (Settapong Lerdpreecha)

E-mail: settapong@sa.ac.th

Received: 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569, Revised: 24 เมษายน พ.ศ. 2569, Accepted: 29 เมษายน พ.ศ. 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิด หลักการ และรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยใช้การวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสังเคราะห์เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ผลการศึกษาพบว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพควรดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ 3 มิติหลัก ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร ซึ่งทำหน้าที่กำหนดทิศทางการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตามช่วงวัย ตั้งแต่การปลูกฝังคุณลักษณะพื้นฐาน การเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ การค้นพบตนเอง จนถึงการพัฒนาทักษะเฉพาะทาง 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากประสบการณ์ สถานการณ์จำลอง และการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานประกอบการ และ 3) ด้านการวัดประเมินผลที่สะท้อนศักยภาพของผู้เรียน และใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ ทักษะอาชีพที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ควรพัฒนาอย่างสมดุลระหว่างทักษะจำเป็นอย่างสำหรับอาชีพ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การสร้างสรรค์ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ควบคู่กับทักษะวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้เฉพาะด้านและการเป็นผู้ประกอบการ เพื่อเสริมสร้างความพร้อมในการทำงานและการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการสังเคราะห์องค์ความรู้สามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของผู้เรียน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 ปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการบริหารจัดการ และองค์ประกอบที่ 4 ผลผลิต ข้อค้นพบสำคัญชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพจะประสบผลสำเร็จเมื่อสถานศึกษาดำเนินการหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลอย่างสอดคล้องกัน ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง วางแผนเส้นทางการศึกษาและอาชีพได้อย่างเหมาะสม อันนำไปสู่การพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานในอนาคต

คำสำคัญ: การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ, ทักษะอาชีพในศตวรรษที่ 21, การวัดประเมินผล

Abstract

This academic article aims to present concepts, principles, and models of educational management for developing students' career skills in the 21st century. Through the analysis of documents, concepts, theories, and related research, the study synthesizes a systematic operational framework for educational institutions. The results reveal that educational management for career skill development should be implemented under a three-dimensional integrated conceptual framework, which includes: (i) the curriculum dimension, which sets the direction for continuous student development according to age groups, ranging from cultivating foundational characteristics, career learning, and self-discovery to developing specialized skills; (ii) the learning activity management dimension, emphasizing hands-on practice, experiential learning, simulated situations, and the participation of communities and enterprises; and (iii) the assessment dimension, which reflects students' potential and provides data for curriculum development and learning management. Furthermore, essential 21st-century career skills for students should be developed in a balanced manner. This involves integrating foundational career skills (analytical thinking, creativity, communication, teamwork, and information technology application) with professional skills related to specialized knowledge and entrepreneurship to enhance work readiness and lifelong learning. By synthesizing this knowledge, an educational institution administration model for promoting students' career skills was developed, comprising four components: Component 1: Principles, Component 2: Inputs, Component 3: Management Process, and Component 4: Outputs. The key findings indicate that educational management for career skill development achieves success when educational institutions harmoniously integrate the curriculum, learning management, and assessment. This integration ensures that students acquire the necessary knowledge, skills, and desirable characteristics, enabling them to discover their potential and appropriately plan their educational and career paths. Ultimately, this leads to the development of a high-quality workforce that aligns with the future demands of society and the labor market.

Keywords: Educational Management for Career Skill Development, 21st Century Career Skills, Assessment and Evaluation

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน (2561) ได้จัดทำกรอบแนวคิดในการเสริมสร้างทักษะอาชีพแก่ผู้เรียน เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้สำรวจและค้นพบศักยภาพของตนเอง จนนำไปสู่การวางแผนและตัดสินใจเลือกเส้นทางการศึกษาและอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง โดยได้กำหนดแนวทางการวัดประเมินผล เพื่อเป็นแนวปฏิบัติให้สถานศึกษาสามารถเสริมทักษะและสร้างเสริมประสบการณ์ให้กับผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดทำแนวทางการวัดประเมินผลด้านความรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ควบคู่ไปกับทักษะด้านอาชีพของผู้เรียน นโยบายข้างต้นชี้ให้เห็นความสำคัญของสถานศึกษาในการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญภา กุลนาคถล และคณะ (2559) พบว่า สถานศึกษามีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะอาชีพ และการสร้างแนวทางในการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพนักเรียนจากการวิเคราะห์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนจำเป็นต้องอาศัยบทบาทเชิงรุกของสถานศึกษา ในการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการวัดประเมินผลให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพของผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน

ทักษะอาชีพมีความสำคัญสำหรับนักเรียนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นทักษะที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในตนเอง ทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมต่อการประกอบอาชีพที่เหมาะสม การพัฒนาทักษะอาชีพจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจตนเอง และค้นพบความถนัดที่สอดคล้องกับงาน ส่งผลต่อการวางแผนเส้นทางอาชีพของตนเองได้อย่างเป็นระบบ (สุภาวดี มาศบาง, 2566) กระบวนการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะอาชีพอย่างยิ่งประการหนึ่ง คือ กระบวนการวัดประเมินผล ซึ่งช่วยสะท้อนระดับความสามารถของผู้เรียนและเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผลการวัดช่วยให้ทราบพัฒนาการการเรียนรู้ และสถานศึกษาสามารถนำสารสนเทศจากการวัดประเมินผลไปใช้วางแผน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการความรู้ควบคู่กับทักษะที่จำเป็น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของนักเรียนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น (สายพิน ราชล่ำ, 2560) จะเห็นได้ว่าการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการวัดประเมินผลที่มีคุณภาพเป็นกลไกสำคัญในการสะท้อนศักยภาพของผู้เรียน การนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และการวางแผนกิจกรรมที่บูรณาการความรู้ควบคู่กับทักษะที่จำเป็น จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นพบความถนัดของตนเอง และวางแผนการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในปัจจุบันมีการนำหลักสูตรทักษะอาชีพมาใช้ในสถานศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคม เช่น หลักสูตรการปลูกกล้วยง เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4 (สุพิศ ศรีบัว, 2566) หลักสูตรเสริมสร้างทักษะอาชีพในท้องถิ่นเรื่องการพัฒนาไส้อ้วสมุนไพรและแคบหมู โรงเรียนบ้านเวียงแหง (มลวัฒน์ มะลิวัลย์ และคณะ, 2567) อย่างไรก็ตามหลายสถานศึกษายังไม่สามารถนำหลักสูตรทักษะอาชีพไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากข้อจำกัดด้านความพร้อมในหลายมิติ เช่น ความพร้อมด้านหลักสูตร บุคลากร งบประมาณ และมีสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่ยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้จากรายงานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2567) พบปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ปัญหาด้านการวัดประเมินผลทักษะอาชีพของผู้เรียน เนื่องจากการวัดประเมินผล การเรียนรู้อย่างหลากหลายและการเชื่อมโยงกับบริบทการปฏิบัติจริงส่งผลให้เกณฑ์การประเมินไม่สะท้อนสมรรถนะ และศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียน การประเมินยังมุ่งเน้นสาระความรู้มากกว่าสมรรถนะรายวิชา คุณลักษณะนิสัยการทำงาน

และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อีกทั้งเครื่องมือและทรัพยากรสำหรับการประเมินจากการปฏิบัติจริงยังไม่เพียงพอ และขาดความเป็นมาตรฐาน

บทความนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพในมิติของหลักสูตร การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของผู้เรียน กรอบแนวคิดการประเมินทักษะอาชีพเชื่อมโยงตลาดแรงงาน และการประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ ผู้อ่านในการนำไปปรับประยุกต์ใช้ในบริบทของแต่ละสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและยั่งยืน ในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน
2. เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการกระบวนการวัดประเมินผลทักษะอาชีพของผู้เรียนในการบริหารจัดการ สถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

วิธีการศึกษา

- บทความนี้ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Document analysis) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้
1. การเก็บรวบรวมข้อมูล รวบรวมและวิเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยสืบค้นจาก ฐานข้อมูล Google scholar และศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre: TCI)
 2. ขอบเขตการสืบค้น กำหนดระยะเวลาของเอกสารในช่วงปี พ.ศ. 2559-2568 โดยใช้คำค้นสำคัญ ได้แก่ “การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ” “ทักษะอาชีพในศตวรรษที่ 21” และ “การวัดประเมินผล”
 3. การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการคัดเลือกเฉพาะผลงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง จากนั้นนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และทำการเรียบเรียงเพื่อนำเสนอในลักษณะการทบทวนวรรณกรรมเชิงพรรณนา

เนื้อหา

1. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ

1.1 แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ

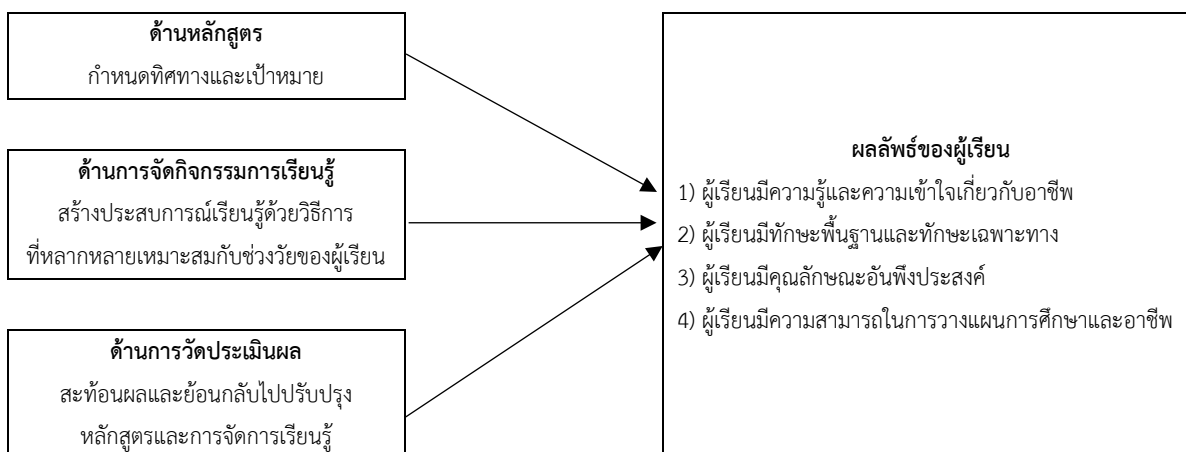
ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตลอดช่วงชีวิตตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยมุ่งเสริมสร้าง ความรู้ ทักษะ สมรรถนะ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 และความต้องการของ ตลาดแรงงานมีการปรับระบบ การศึกษาให้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ได้รับการฝึกสมรรถนะและมีทักษะที่สอดคล้องกับงานหรืออาชีพ ตลอดจนเตรียมความพร้อม ให้ผู้เรียนสามารถค้นพบจุดมุ่งหมายในการทำงาน เลือกเส้นทางอาชีพตามความสนใจ ความถนัด และศักยภาพของตนเอง เพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานหรือการเป็นผู้ประกอบการในแต่ละช่วงวัย โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561) ได้กำหนดเป้าหมายในการเสริมสร้างทักษะอาชีพของผู้เรียนเป็น 4 ช่วงชั้น สามารถอธิบายผ่านกรอบแนวคิดที่บูรณาการ 3 มิติหลัก ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวัดประเมินผล ซึ่งมีความสัมพันธ์ในการพัฒนา อย่างต่อเนื่องตามช่วงวัยของผู้เรียน

ด้านหลักสูตรเป็นตัวกำหนดทิศทางในการพัฒนาผู้เรียน ควรมีลักษณะเน้นการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน และปลูกฝังคุณลักษณะพื้นฐานอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จนพัฒนาไปสู่การพัฒนาสู่ทักษะอาชีพ ในระดับปฐมวัยหลักสูตรควรมุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม เน้นให้เกิดคุณลักษณะพื้นฐานติดตัวผู้เรียน เช่น ความมีวินัย ความใฝ่เรียนรู้ และการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน หลักสูตรประถมศึกษามุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพ และพัฒนาทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นมุ่งเน้นการค้นพบตนเอง และการวางแผนเส้นทางการศึกษาและอาชีพ และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายมุ่งพัฒนาทักษะเฉพาะทาง มีแผนการเรียนรู้ชัดเจน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการเน้นการลงมือปฏิบัติของผู้เรียน โดยผู้สอนปรับบทบาทของตนเองเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ อาศัยกิจกรรมที่หลากหลายเหมาะสมกับพัฒนาการและบริบทของผู้เรียน โดยในแต่ละช่วงวัยมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ ระดับปฐมวัย จัดการเรียนรู้ผ่านการเล่น เช่น บทบาทครอบครัวการสมมติอาชีพของคนในครอบครัว การเล่นผ่านบทบาทอาชีพที่รู้จัก เช่น การทำขนม การสอนหนังสือ เป็นต้น ระดับประถมศึกษาใช้กิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน และกิจกรรมแนะแนว เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพและฝึกทักษะเบื้องต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจัดการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบนำตนเอง ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และสถานการณ์จำลอง เพื่อสร้างประสบการณ์ด้านอาชีพ

ด้านการวัดประเมินผลเป็นเครื่องมือในการสะท้อนผลและย้อนกลับไปปรับปรุงหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง และการประเมินฐานสมรรถนะ ซึ่งพัฒนาจากการประเมินพฤติกรรมพื้นฐาน ไปสู่การประเมินทักษะและความพร้อมในการประกอบอาชีพ ในระดับปฐมวัยควรเน้นการประเมินพัฒนาการด้านพฤติกรรม และคุณลักษณะพื้นฐาน และพฤติกรรมการแสดงออกผ่านการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ระดับประถมศึกษาประเมินความรู้ ความเข้าใจ และทักษะพื้นฐานรวมถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นประเมินความสามารถในการค้นพบ ตนเอง การตัดสินใจ และการวางแผนโดยใช้แฟ้มสะสมงานหรือผลงานจริง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายประเมินทักษะอาชีพ และความพร้อม ผ่านการปฏิบัติจริง โครงการ หรือสถานการณ์จำลอง

จากการวิเคราะห์แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพในแต่ละช่วงวัยพบว่าสถานศึกษาควรดำเนินการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยบูรณาการ 3 มิติหลัก คือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวัดประเมินผลให้สอดคล้องกัน อันนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความถนัดของตนเองสามารถวางแผนการประกอบอาชีพในอนาคตได้ ความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 3 มิติ กับผลลัพธ์ของผู้เรียนด้านทักษะอาชีพ

หมายเหตุ. พัฒนาโดย เบญจรัตน์ อุปันันท์ และคณะ (2569)

1.2 ทักษะอาชีพที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

ทักษะอาชีพเป็นทักษะสำคัญที่ผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อการดำรงชีวิตและการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในยุคปัจจุบัน โดยครอบคลุมความยืดหยุ่นในการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561) ได้กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นที่ต้องเสริมสร้างให้ผู้เรียนก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน ทักษะดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นตัวผลักดันให้การทำงานประสบความสำเร็จและก้าวหน้า เรียกกันว่า ทักษะจำเป็นสำหรับอาชีพ (Soft skills) ทักษะดังกล่าวประกอบไปด้วย 1) ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการวิเคราะห์จัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ สามารถเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงอย่างเหมาะสม และทันทั่วทั้ง 2) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม เป็นความสามารถในการคิดนอกกรอบ การสร้างแนวคิดใหม่ ๆ ผลิตรีหรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยการใช้เหตุผลและระบบความคิดผนวกกับจินตนาการ 3) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม และต่างกระบวนทัศน์ เป็นความสามารถในการยอมรับความหลากหลายทางความคิดและวัฒนธรรม รวมถึงการปรับตัวและสื่อสารอย่างเหมาะสมในบริบทพหุวัฒนธรรม 4) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ เป็นความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลายและสื่อสารได้อย่างสร้างสรรค์ มีภาวะผู้นำในการริเริ่ม ติดตาม และสร้างแรงจูงใจให้ทีมบรรลุเป้าหมายร่วมกัน 5) ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ เป็นความสามารถในการรับข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พร้อมกับวิเคราะห์ข้อเท็จจริง และสื่อสารได้อย่างถูกต้องรวมถึงการรู้เท่าทันสื่อ การคัดกรองข้อมูลข่าวสารในยุคดิจิทัล 6) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นความสามารถในการใช้เทคโนโลยี โปรแกรม และแพลตฟอร์มต่าง ๆ ในการรวบรวมข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ และแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างเหมาะสมและปลอดภัย รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการเรียนรู้ 7) ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ เป็นความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต การบริหารจัดการตนเอง การตั้งเป้าหมาย และความรับผิดชอบในการทำงาน ตลอดจนการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน แม้ว่าทักษะจำเป็น

สำหรับอาชีพ จะมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการปรับตัวในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของผู้เรียนแต่ยังมีข้อจำกัดบางประการ คือ หากผู้เรียนมีเพียงทักษะที่จำเป็นสำหรับอาชีพ (Soft skills) เพียงอย่างเดียวจะส่งผลให้ผู้เรียนขาดองค์ความรู้ทางวิชาชีพ (Hard skills) อันเป็นความสามารถในการปฏิบัติงานเฉพาะทางให้สำเร็จลุล่วงได้ การพัฒนาทักษะทั้งสองควบคู่กันไปจึงเป็นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ส่งผลให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพ ซึ่งจะช่วยสร้างความก้าวหน้าและความสำเร็จในการทำงานอย่างแท้จริง โดยทักษะทางวิชาชีพ (Hard skills) ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประกอบไปด้วยมิติด้านองค์ความรู้ เป็นองค์ความรู้ด้านการบริหารการเงิน การลงทุนเพื่อคำนวณจุดคุ้มทุน อัตราการตอบแทนจากการลงทุน และความคุ้มค่าในการลงทุน ตลอดจนกฎหมายภาษีเข้าใจโครงสร้างภาษีที่เกี่ยวข้อง และจัดทำบัญชีให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ องค์ความรู้ด้านการเป็นผู้ประกอบการในการออกแบบโครงสร้างธุรกิจ กลยุทธ์การตลาด และการตั้งราคา รวมถึงการวางแผนในการบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ไม่คาดฝัน มิติด้านคุณลักษณะความยืดหยุ่นและการปรับตัว คือ ความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดคิด และสามารถทำงานในสภาวะแวดล้อมที่แตกต่างไปจากเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเข้าใจและจัดการตนเอง เป็นพื้นฐานของความฉลาดทางอารมณ์ เป็นการรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ และข้อจำกัดของตนเอง เพื่อนำไปสู่การควบคุมทิศทางชีวิต และการทำงาน การเป็นผู้เรียนเชิงรุก คือ การมีความกระหายในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างทางเลือกใหม่ ๆ ให้แก่ตนเอง ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ มีคุณลักษณะของการเป็นผู้นำที่ดี สามารถชี้นำตนเอง และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้อื่นได้ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นพร้อมที่จะสนับสนุนให้ทุกคนบรรลุเป้าหมายไปด้วยกัน (ขจรเกียรติ ชลเทพ, 2568)

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน ต้องดำเนินการพัฒนาทักษะจำเป็นสำหรับอาชีพ (Soft skills) และทักษะทางวิชาชีพ (Hard skills) ควบคู่กันไปอย่างสมดุล โดยทักษะจำเป็นสำหรับอาชีพ (Soft skills) จะเป็นทักษะพื้นฐานด้านการคิด ทักษะด้านการปรับตัวและการทำงานร่วมกับผู้อื่น และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ทักษะทางวิชาชีพ (Hard skills) จะเป็นความรู้ความสามารถเฉพาะด้านที่ทำให้ผู้เรียนปฏิบัติงาน และประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างแท้จริง ดังนั้นทักษะอาชีพของผู้เรียนจึงเกิดจากการหลอมรวมระหว่างทักษะจำเป็นสำหรับอาชีพ (Soft skills) และทักษะทางวิชาชีพ (Hard skills) ซึ่งทักษะทั้งสองจะส่งผลให้ผู้เรียนมีสมรรถนะครบถ้วน สามารถปรับตัวในการประกอบอาชีพ วางแผนเส้นทางอาชีพได้อย่างมั่นคง

1.3 แนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถวางแผนเส้นทางการศึกษาสู่การประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถวางแผนการประกอบอาชีพของตนเองในอนาคต สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2567) ได้เสนอหลักในการดำเนินการดังนี้ สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง สามารถเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายผ่านประสบการณ์จริง เช่น การฝึกงานกับสถานประกอบการ การฝึกอบรมทักษะวิชาชีพ เป็นต้น มีการเรียนการสอนรายวิชาแนวที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยในการประกอบอาชีพ เช่น แนวโน้มของตลาดแรงงาน ผลตอบแทน ความก้าวหน้าในสายอาชีพ ลักษณะพิเศษของอาชีพ สถานศึกษามีระบบการติดตามผู้เรียนหลังจากสำเร็จการศึกษา เพื่อนำข้อมูลมาจัดทำโครงการการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง จากหลักการดังกล่าวสถานศึกษาหลายแห่งได้พัฒนาระบบการจัดการศึกษา

เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบตนเองและพัฒนาไปสู่ทักษะอาชีพอย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถอธิบายภายใต้กรอบแนวคิด 3 มิติ ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวัดประเมินผล ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบดังนี้

มิติด้านหลักสูตรงานวิจัยของภาณุชนารถ ทองคำเปลว และคณะ (2568) ได้สะท้อนให้เห็นกระบวนการบริหารหลักสูตรที่เป็นระบบประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนการใช้หลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การสนับสนุนการใช้หลักสูตร การนิเทศ กำกับ ติดตาม และการประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยมีจุดเด่นในการสร้างความร่วมมือกับชุมชนในการวางแผนร่วมกันฝึกทักษะอาชีพของผู้เรียน และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกลุ่มอาชีพในท้องถิ่น โดยใช้แหล่งเรียนรู้และวิทยาการแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ เพื่อสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และสถานที่ฝึกประสบการณ์จริง รวมถึงร่วมกันดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินหลักสูตรเพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

มิติด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อรรพรรณ ปาวันณะ และ สุบัน พรเวียง (2567) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงทั้งในสถานการณ์จริงและสถานการณ์จำลอง รวมถึงการใช้สื่อ เทคโนโลยี และแพลตฟอร์มต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ขณะเดียวกันในมิติด้านการจัดกิจกรรมโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานสุภาวดี มาศบาง (2566) ได้เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงผ่านปราชญ์ชาวบ้าน การจัดกิจกรรมอาชีพในชุมชน และการเรียนรู้นอกสถานที่ ซึ่งเป็นการสร้างบริบทการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง และช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้สู่การปฏิบัติได้อย่างมีความหมาย

มิติด้านการวัดประเมินผล การวัดประเมินผลไม่ใช่เพียงเรื่องของการตัดสินผลการเรียน แต่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างรอบด้าน การวัดประเมินผลจึงเป็นการประเมินตามสภาพจริง โดยออกแบบวิธีการประเมินที่หลากหลายและสอดคล้องกับสมรรถนะ เพื่อสะท้อนศักยภาพของผู้เรียนครอบคลุมทุกพฤติกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินเพื่อค้นพบตนเองว่า มีจุดเด่น ข้อจำกัด และแนวทางการพัฒนาตนเองอย่างไร ตลอดจนเสริมสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าและความภาคภูมิใจในผลงานของผู้เรียน(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561)

จากกรอบแนวคิดการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนชี้ให้เห็นว่า กระบวนการจัดการศึกษาต้องมีความสอดคล้องและเป็นระบบ ในด้านหลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น สามารถนำไปบูรณาการกับชุมชนได้อย่างหลากหลาย ส่งเสริมให้เกิดการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการต่อการประกอบอาชีพในท้องถิ่น กระบวนการจัดการเรียนรู้นี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายผ่านการปฏิบัติจริงจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น หรือสถานประกอบการทางอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้สู่การปฏิบัติ เกิดการพัฒนาทั้งทักษะที่จำเป็นสำหรับอาชีพและทักษะทางวิชาชีพไปพร้อมกัน การวัดประเมินผลเป็นการประเมินจากการปฏิบัติจริงโดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบความถนัดของตนเอง และปรับปรุงพัฒนาตนเองจนเกิดเป็นทักษะอาชีพ การบูรณาการกระบวนการจัดการศึกษาทั้งสามมิติอย่างมีประสิทธิภาพจะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนอย่างสมดุลให้พร้อมต่อการประกอบอาชีพ และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว

1.4 รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของผู้เรียน

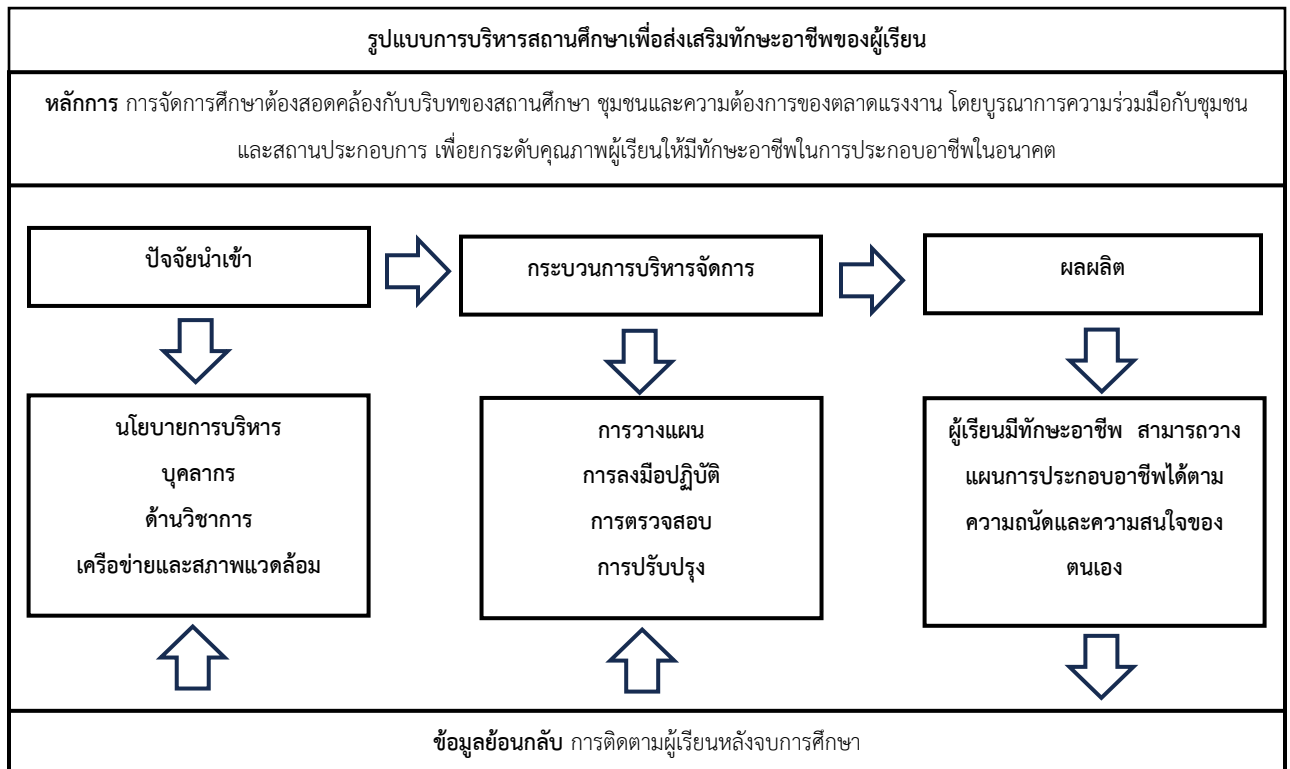
การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนค้นพบความถนัดของตนเอง และสามารถวางแผนการประกอบอาชีพในอนาคตได้ โดยสถานศึกษาดำเนินการบริหารจัดการศึกษาศักยภาพมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ เช่น งานวิจัยของสายเพ็ญ บุญทองแก้ว และคณะ (2563) พบว่า มีจุดเด่นในด้านการด้วยวงจรคุณภาพ หลักสูตรมีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบของ ประชาชนชาวบ้าน วิทยากรท้องถิ่น มีระบบการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ สร้างระบบเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา ในการให้ผู้เรียนได้เข้ารับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ส่วนงานวิจัยของศราวุธ ศรีหาบุญตัน และคณะ (2568) พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษามีจุดเด่น คือ เป็นรูปแบบการบริหารที่มีความยืดหยุ่นทั้งในด้าน การจัดสรรทรัพยากร การพัฒนาบุคลากร และการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการบูรณาการ สถานประกอบการ ชุมชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะด้านอาชีพและการมีงานทำ มีกระบวนการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เช่น การกำหนดโครงการกิจกรรมที่เสริมสร้างทักษะอาชีพของผู้เรียน มีการนิเทศ กำกับ ติดตามการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินผลการใช้รูปแบบและ นำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนากระบวนการดำเนินงานทั้งระบบ เมื่อนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการบริหารสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของผู้เรียน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 หลักการจัดการศึกษาต้องสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ชุมชนและความต้องการของตลาดแรงงาน โดยบูรณาการความร่วมมือกับชุมชนและสถานประกอบการ เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะอาชีพในการประกอบอาชีพในอนาคต

องค์ประกอบที่ 2 ปัจจัยนำเข้า 1) นโยบายการบริหาร สถานศึกษามีนโยบายที่ชัดเจน ผู้บริหารสถานศึกษามีการส่งเสริมและสนับสนุนให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับอำนวยความสะดวกด้านทรัพยากรและงบประมาณในการดำเนินการ 2) บุคลากร ผู้สอนมีความพร้อมในด้านความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน 3) ด้านวิชาการ หลักสูตรมีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน มีแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการฝึกปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดประเมินผู้เรียนสอดคล้องกับความถนัดและศักยภาพของผู้เรียน และ 4) เครือข่ายและสภาพแวดล้อม มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือประสานงานกับสถานประกอบการในพื้นที่

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการบริหารจัดการ 1) การวางแผน กำหนดนโยบาย โครงการ/กิจกรรม หลักสูตร และออกแบบการเรียนการสอนร่วมกับเครือข่าย 2) การลงมือปฏิบัติ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในแหล่งเรียนรู้หรือสถานประกอบการ 3) การตรวจสอบ การกำกับติดตามการใช้รูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน และ 4) การปรับปรุง นำผลการประเมินมาปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 4 ผลผลิต ผู้เรียนมีทักษะอาชีพสามารถวางแผนการประกอบอาชีพได้ตามความถนัดและความสนใจของตนเอง และนำความรู้ไปผลิตสินค้าจำหน่าย หรือฝึกงานในสถานประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของผู้เรียน

หมายเหตุ. พัฒนาโดย เบญจรัตน์ อุปนันท์ และคณะ (2569)

จากภาพที่ 2 พบว่า รูปแบบนี้จะช่วยให้สถานศึกษาและชุมชนสามารถดำเนินการส่งเสริมทักษะอาชีพของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีคุณลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ปัจจัยนำเข้าครอบคลุมทรัพยากรที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ มีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นระบบ ตัวชี้วัดความสำเร็จมีความชัดเจน สามารถประเมินผลได้ง่าย แต่ยังมีข้อจำกัดด้านการวัดประเมินผลทักษะอาชีพของผู้เรียนว่าจะใช้กระบวนการและเครื่องมือใดในการวัดทักษะที่ค่อนข้างเป็นนามธรรมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในส่วนถัดไปผู้เขียนขอเสนอกระบวนการวัดประเมินผลทักษะอาชีพของผู้เรียน เพื่อเป็นองค์ความรู้ในการประเมินผลผู้เรียนอย่างรอบด้าน อันนำไปสู่การใช้สารสนเทศเพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

2. การวัดประเมินผลทักษะอาชีพของผู้เรียน

2.1 แนวคิดการวัดประเมินผลทักษะอาชีพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

การวัดประเมินผลเป็นกระบวนการสำคัญของการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ตรวจสอบว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยมีหลักการสำคัญ คือ ต้องกำหนดสิ่งที่วัดอย่างชัดเจน เลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมและหลากหลาย แปลผลอย่างถูกต้อง และนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยองอาจ นัยพัฒน์ (2564) ได้กล่าวถึง การวัดประเมินผลทักษะในศตวรรษที่ 21 ไว้ดังนี้ เป็นการวัดประเมินผลตามรูปแบบทางเลือกจากรูปแบบเดิม มุ่งเน้นวัดค่าแล้วประเมินเพื่อพัฒนาปรับปรุงทักษะที่สนใจให้สภาพการณ์วัดประเมินผลเป็นไปตามธรรมชาติ ใช้การวัดประเมินด้วยเทคนิควิธีที่กลมกลืนกับวิธีการเรียนรู้ และ

การดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การสังเกต การใช้แฟ้มหลักฐาน การสัมภาษณ์ และการประเมินการปฏิบัติสอดคล้องกับแนวคิดการวัดประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของวรรณกร พรประเสริฐ (2563) ที่กล่าวว่า การวัดประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะเน้นพัฒนาการของผู้เรียนขณะที่ดำเนินการสอน เพื่อให้ผู้เรียนประเมินและวิเคราะห์ตนเองได้ว่ามีจุดแข็งหรือจุดอ่อนอย่างไรบ้าง รวมทั้งค้นหาวิธีการในการพัฒนาตนเอง โดยผู้สอนมีบทบาทในการกระตุ้นส่งเสริมผู้เรียนอีกทั้งการวัดประเมินผลการเรียนรู้จะใช้เครื่องมือที่มีความหลากหลาย เพื่อวัดให้ครอบคลุมทุกพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้หากผู้สอนจะทำการวัดประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้น จะต้องแยกแยะประเภทของการวัดประเมินผลได้อันซึ่งจะเป็นแนวทางที่ทำให้เห็นว่าจะวัดผลก่อน ระหว่าง หรือหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากผลของการประเมินจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

จากการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการวัดประเมินผลทักษะอาชีพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 พบว่าการวัดประเมินผลเน้นที่การประเมินเพื่อการพัฒนา โดยประเมินขณะผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมจริง การประเมินดังกล่าวต้องใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น แบบวัดเชิงสถานการณ์ การสังเกต และแบบสอบถาม เป็นต้น เพื่อให้ครอบคลุมทุกพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้การวัดประเมินผลควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำมาปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ทั้งระบบ ในการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนที่พร้อมต่อการดำรงชีวิต การทำงาน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2 วิธีการและแนวทางการวัดทักษะอาชีพ

จากการวิเคราะห์ทักษะอาชีพของผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นพฤติกรรมในด้านจิตพิสัย ซึ่งเป็นทักษะที่เป็นนามธรรม ทำให้การวัดประเมินผลค่อนข้างยากอันเนื่องมาจากการนิยามที่ไม่ชัดเจน พฤติกรรมที่แสดงออกสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ คำตอบอาจไม่ใช่ความจริงเสมอไปหากผู้ตอบรู้สึกไม่ปลอดภัย หรือพบว่าคำตอบอาจทำให้ตนเองเดือดร้อนหรือเสียผลประโยชน์ ดังนั้น การวัดประเมินผลทักษะอาชีพของผู้เรียนจึงต้องใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณภาพ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดทักษะอาชีพ และทักษะต่าง ๆ ในศตวรรษที่ 21 มีข้อค้นพบดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดทักษะอาชีพ และทักษะต่าง ๆ ในศตวรรษที่ 21

งานวิจัย	เครื่องมือ	วิธีการวัด
การพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 39 ¹	แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง ชนิดประมาณค่า 4 ระดับ และมีเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริก 4 ระดับ	สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนด้านทักษะอาชีพ
การสร้างแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพ ตามแนวคิดทักษะในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ²	แบบวัดเชิงสถานการณ์ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก	ทดสอบโดยใช้แบบวัดเชิงสถานการณ์
การสร้างแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ³	แบบวัดเชิงสถานการณ์ชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก	ทดสอบโดยใช้แบบวัดเชิงสถานการณ์
การพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎี การตอบสนองข้อสอบแบบพหุภาค ⁴	แบบวัดเชิงสถานการณ์ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก	ทดสอบโดยใช้แบบวัดเชิงสถานการณ์

งานวิจัย	เครื่องมือ	วิธีการวัด
การพัฒนาแบบวัดทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ ข้ามวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ⁵	แบบสอบถามมาตรฐานค่า 5 ระดับ	สอบถามระดับทักษะ ทางสังคม และการเรียนรู้ ข้ามวัฒนธรรม

หมายเหตุ. ¹ จาก “การพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 39,” โดย สายพิน ราชลา, 2560, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

² จาก “การสร้างแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพ ตามแนวคิดทักษะในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย, โดย ปาริชาติ อังคาบ, และ ทศนศิริพันธ์ สว่างบุญ, 2561, วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 24(2), น. 128-142.

³ จาก “การสร้างแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3,” โดย กิริติ สุวรรณโน, 2562, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

⁴ จาก “การพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎี การตอบสนองข้อสอบแบบพหุภาค,” โดย อิบติซัม อีแอ, 2564, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

⁵ จาก “การพัฒนาแบบวัดทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย,” โดย อุทัยวรรณ แซ่ไฉ่, 2564, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จากตารางที่ 1 พบว่า การวัดทักษะอาชีพและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนจำเป็นต้องใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนศักยภาพของผู้เรียนอย่างรอบด้าน การใช้เครื่องมือและวิธีการวัดประเมินผลที่แตกต่างกันจะช่วยให้ผู้สอนเข้าถึงพฤติกรรมการเรียนรู้และทักษะอาชีพของผู้เรียนในมิติที่ต่างกัน การสังเกตช่วยสะท้อนพฤติกรรมของผู้เรียนขณะลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง การสอบถามจะช่วยให้ผู้สอนเก็บข้อมูลได้ง่าย ผู้ตอบรู้สึกปลอดภัยและมีความเป็นส่วนตัวกล้าแสดงความคิดเห็นมากกว่าการสัมภาษณ์ แบบวัดเชิงสถานการณ์ สามารถกระตุ้นความรู้สึกและความสนใจของผู้ตอบเนื่องจากผู้ตอบได้อ่านเรื่องราวและใช้กระบวนการคิดมากกว่าแบบสอบถามประเภทอื่น สอดคล้องกับ สุทธิพงศ์ บุญผดุง (2568) ได้กล่าวถึง เครื่องมือในการวัดประเมินผลทักษะอาชีพ สรุปได้ดังนี้

2.2.1 แบบวัดเชิงสถานการณ์ เป็นการกำหนดสถานการณ์ที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นหรือเลือกตอบ โดยตัวเลือกเป็นข้อความที่แสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็น ซึ่งสะท้อนถึงพฤติกรรมของผู้ตอบในสถานการณ์นั้น

2.2.2 แบบวัดทัศนคติ มาตราวัดทัศนคติเป็นเครื่องมือสำคัญในการรวบรวมข้อมูลด้านความรู้สึกและความคิดเห็นของผู้ตอบ โดยมาตราวัดทัศนคติของลิเคิร์ทเป็นรูปแบบที่ใช้ข้อความซึ่งสะท้อนทัศนคติทั้งเชิงบวกและเชิงลบ พร้อมกำหนดระดับการตอบเป็นลำดับขั้น เพื่อแสดงระดับความเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยของผู้ตอบอย่างเป็นระบบ

2.2.3 แบบบันทึกการสังเกต เป็นการกำหนดพฤติกรรมของผู้เรียนในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นตัวแทนของคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ต้องการวัด โดยพฤติกรรมที่กำหนดควรมีความชัดเจน สามารถสังเกตได้ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวัดประเมินผล

2.3 การสร้างแบบวัดทักษะอาชีพของผู้เรียน

จากแนวคิดการวัดประเมินผลทักษะอาชีพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 พบว่า ผู้สอนควรวัดประเมินผลโดยใช้เครื่องมือเทคนิควิธีการที่หลากหลายกลมกลืนกับวิธีการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตประจำวัน วิธีการวัดทักษะชีวิตและทักษะอาชีพที่เหมาะสมหลายวิธี เครื่องมือวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการประเมินทักษะอาชีพมีหลากหลาย แต่แนวทางที่ได้รับความนิยมและสามารถสะท้อนทักษะอาชีพได้อย่างครอบคลุมมากที่สุด ได้แก่ การใช้แบบวัดเชิงสถานการณ์

การสังเกต และการสอบถาม เนื่องจากสามารถประเมินได้ทั้งด้านความคิด การปฏิบัติ และจิตพิสัยของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางการสร้างแบบวัดทักษะอาชีพของผู้เรียนทั้ง 3 ประเภท โดยมีรายละเอียดดังนี้

แบบวัดเชิงสถานการณ์ เป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพสูง เนื่องจากสามารถวัดความสามารถของผู้ตอบได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน เพื่อให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นหรือเลือกตอบตามความรู้สึที่สะท้อนพฤติกรรมของตนเอง หรือเป็นตัวแทนในแต่ละระดับพฤติกรรมด้านจิตพิสัย แม้จะมีความซับซ้อนในการออกแบบ แต่ช่วยสร้างความยุติธรรมในการประเมิน เพราะผู้ตอบทุกคนเผชิญสถานการณ์เดียวกัน จึงลดความได้เปรียบหรือเสียเปรียบระหว่างกัน แบบวัดลักษณะนี้สามารถประเมินการคิดในระดับสูง และส่งเสริมให้ผู้ตอบมีส่วนร่วมในการอ่าน วิเคราะห์ และตัดสินใจอย่างเป็นธรรมชาติ โดยไม่ยึดติดกับคำตอบถูกหรือผิดตายตัว ทำให้ลดความตึงเครียดและสะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของผู้ตอบได้อย่างเหมาะสม

ตัวอย่างข้อสอบเชิงสถานการณ์นี้ยกมาจากวิทยานิพนธ์ของกิริติ สุวรรณโน (2562) เรื่อง “การสร้างแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3” มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยมีเนื้อหา ดังนี้ นักเรียนได้รับมอบหมายกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน ในการเลี้ยงปลาทอง จำนวน 5 ตัว และสังเกตพฤติกรรมพร้อมเขียนรายงานส่งเมื่อครบ 1 เดือน อย่างไรก็ตาม เมื่อผ่านไป 2 สัปดาห์ พบว่าปลาทองตายไป 2 ตัว นักเรียนควรปฏิบัติอย่างไร

ก. ซื้อปลาทองมาเลี้ยงเพิ่มเพื่อให้ครบตามจำนวนที่กำหนด

ข. ศึกษาและค้นหาสาเหตุที่ทำให้ปลาทองตาย พร้อมทั้งปรับปรุงวิธีการเลี้ยงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ค. เปลี่ยนน้ำในภาชนะเลี้ยงปลา เนื่องจากน้ำอาจเน่าเสียและเป็นสาเหตุให้ปลาทองตาย

จากตัวอย่างข้อสอบเชิงสถานการณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า แบบทดสอบดังกล่าวมุ่งประเมินทักษะอาชีพ และทักษะชีวิตของผู้เรียนผ่านการจำลองสถานการณ์ใกล้เคียงความเป็นจริง โดยเน้นการวัดกระบวนการคิด การตัดสินใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์เชิงเหตุผล สามารถวิเคราะห์ปัญหาในการทำงานจริง สามารถปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง มีความคิดเชิงวิพากษ์ก่อนตัดสินใจ และร่วมกันรับผิดชอบต่อผลงาน และกระบวนการทำงาน โดยมีกระบวนการในการพัฒนา 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การกำหนดคุณลักษณะที่ต้องการวัด ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อกำหนดนิยามพฤติกรรมบ่งชี้ 2) การสร้างแบบวัดทักษะอาชีพของผู้เรียน มีสองขั้นตอนย่อย คือ การสร้างข้อคำถามเชิงสถานการณ์ออกแบบข้อคำถามให้ครอบคลุมสาระสำคัญของคุณลักษณะที่ต้องการวัด โดยกำหนดจำนวนข้อคำถามในแต่ละตัวชี้วัดตามน้ำหนักความสำคัญ สร้างข้อคำถามในรูปแบบสถานการณ์ และกำหนดตัวเลือกคำตอบเป็นระดับของเหตุผลทางจริยธรรมตามกรอบแนวคิดที่เลือกใช้ เพื่อจำแนกระดับการคิดและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของผู้เรียน การให้ระดับคะแนนและแปลความหมายเป็นการนำคำตอบที่ผู้ตอบคำถามได้เลือกตอบตามความคิดเห็นที่ตรงกับความรู้สึกของตนเองมากที่สุด โดยเทียบกับเกณฑ์ที่เหมาะสมกับเครื่องมือ และวัตถุประสงค์ของการวัดประเมินผลที่กำหนดไว้ (สมถวิล วิจิตรวรรณ, 2565) และการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดด้วยทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม โดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ การทดลองใช้เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกและวิเคราะห์ความเที่ยงด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเพื่อให้เครื่องมือมีความเที่ยงตรง แม่นยำ และสามารถสะท้อนสมรรถนะของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง และ 3) สร้างเกณฑ์ปกติในการแปลความหมายคะแนนที่ได้จากแบบวัดพร้อมกับจัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ และคู่มือการใช้เครื่องมือ

แบบสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนด้านทักษะอาชีพ มี 3 ประเภท คือ แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตรวัดประมาณค่า และแบบบันทึกพฤติกรรม เป็นเครื่องมือในการวัดประเมินผลที่มีความสำคัญในการประเมินทักษะอาชีพของผู้เรียน เนื่องจากสามารถสะท้อนสมรรถนะทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนขณะลงมือปฏิบัติกิจกรรม โดยเฉพาะทักษะบางประเภทที่ไม่สามารถวัดได้ด้วยวิธีการทั่วไป เช่น ความรับผิดชอบ ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การเก็บข้อมูลมักใช้ประสาทสัมผัสของผู้สังเกต เช่น การฟังและการมองเห็นผ่านการมีส่วนร่วม หรือเก็บข้อมูลอยู่นอกสถานการณ์ ทำให้สามารถวัดพฤติกรรมของผู้เรียนได้โดยตรงและสามารถบูรณาการกับเครื่องมือชนิดอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ผู้สังเกตต้องพึงระวังการประเมินที่อาจมีความลำเอียงจากความรู้สึกของผู้ประเมิน บางครั้งอาจใช้เวลาในการเก็บข้อมูล ส่งผลให้พฤติกรรมของผู้เรียนอาจเปลี่ยนแปลงไป

ตารางที่ 2 ตัวอย่างแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว

รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ(คะแนน)			
	4	3	2	1
1. รับผิดชอบตามบทบาท หน้าที่ของตนเอง				
2. จัดลำดับความสำคัญของการทำงานได้				
3. จัดการกับตนเองต่อแรงกดดันในการทำงาน				
4. จัดการตนเองเมื่อได้รับคำวิจารณ์หรือคำติชม				
5. แสดงออกต่อความคิดเห็นที่แตกต่างในเชิงบวก				
6. ปรับเปลี่ยนวิธีการที่หลากหลายเพื่อความสำเร็จ				

เกณฑ์การให้คะแนนการวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21

รายการประเมิน	เกณฑ์การให้คะแนน			
	4	3	2	1
รับผิดชอบตามบทบาท หน้าที่ของตนเอง	ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองตามที่ได้รับมอบหมาย ได้มีผลงานที่สมบูรณ์ โดยไม่ได้รับคำตักเตือน	ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองตามที่ได้รับมอบหมาย ได้มีผลงานที่สมบูรณ์ ต้องตักเตือนบางครั้ง	ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองตามที่ได้รับมอบหมาย ได้บางครั้ง มีผลงาน แต่ไม่สมบูรณ์ และต้องตักเตือนทุกครั้ง	ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองตามที่ได้รับมอบหมาย ได้ไม่มีผลงาน และต้องตักเตือนทุกครั้ง

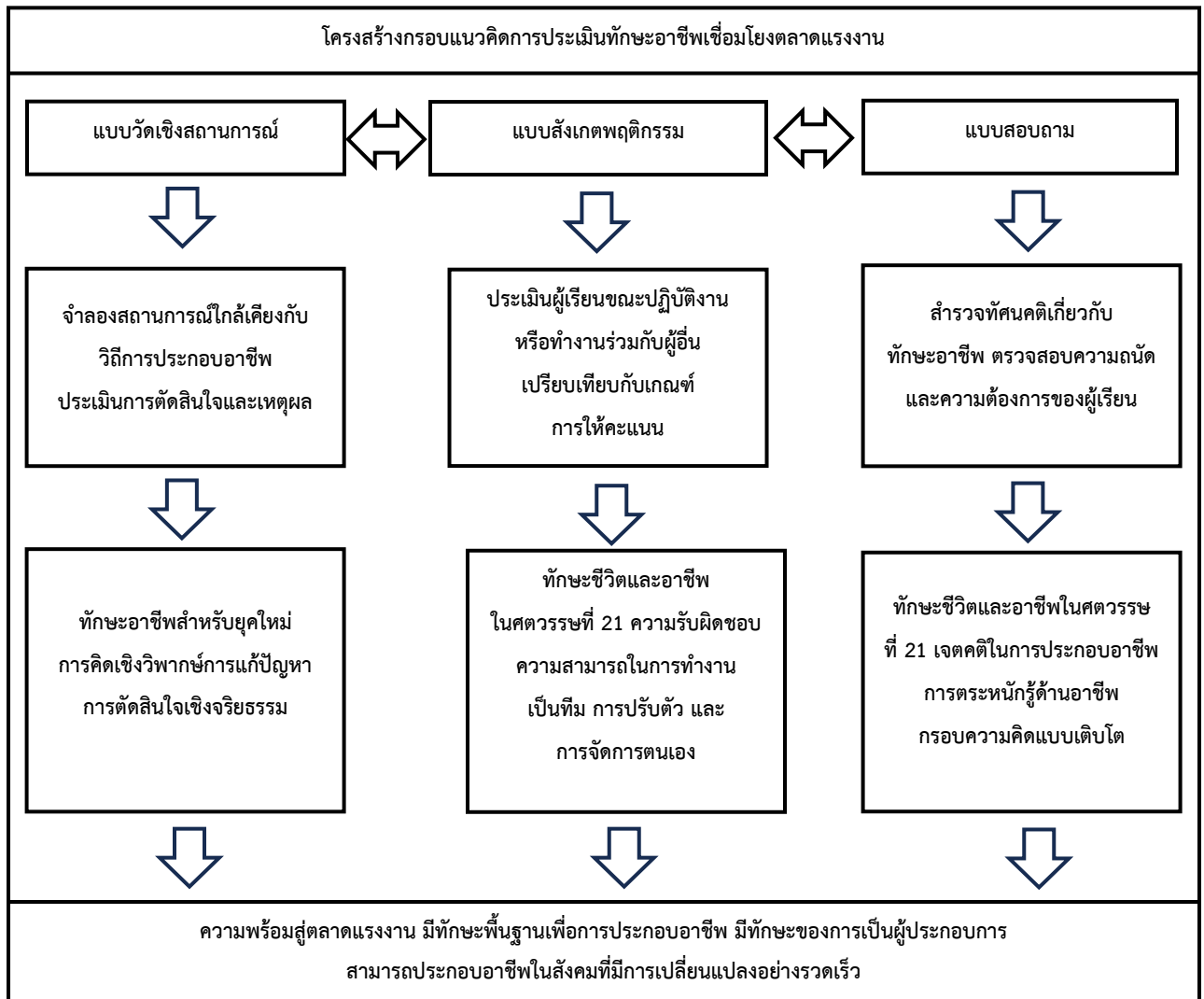
หมายเหตุ. จาก “การพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 39,” โดย สายพิน ราชล้ำ, 2560, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จากตัวอย่างแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว (ตารางที่ 2) เป็นเครื่องมือในการประเมินที่สามารถสะท้อนสมรรถนะและทักษะที่สำคัญของผู้เรียนผ่านการเก็บข้อมูลจากการปฏิบัติงานจริงหรือการทำกิจกรรมกลุ่ม โดยใช้การสังเกตอย่างเป็นระบบร่วมกับเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริก ทำให้ผลการประเมินมีความเที่ยงตรง ครอบคลุมทักษะชีวิตและทักษะอาชีพในด้านความรับผิดชอบ การจัดระบบการทำงาน การทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีความคิดเห็นหลากหลาย และสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างสร้างสรรค์ โดยมีกระบวนการในการพัฒนา 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการวางแผนการสร้างแบบวัด เป็นการกำหนดสิ่งที่จะวัดและกำหนดนิยามตัวชี้วัดและพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออก 2) ขั้นตอนการดำเนินการสร้างแบบวัด เป็นการสร้างแบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง

ชนิดมาตรฐานประมาณค่า 4 ระดับ และกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูปrik เพื่อให้เห็นถึงทักษะในด้านนั้น และ 3) ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ค่าอำนาจจำแนก ความตรงเชิงโครงสร้าง และค่าความเที่ยง

แบบสอบถามระดับทักษะอาชีพของผู้เรียนเป็นเครื่องมือที่นิยมใช้ในการวัดพฤติกรรมด้านจิตพิสัย หรือประเมินทักษะที่สำคัญต่าง ๆ ลักษณะเครื่องมือจะเป็นข้อคำถามในลักษณะปลายปิดมากกว่าปลายเปิด มีมาตรวัดและเกณฑ์ที่ชัดเจน ประกอบด้วยข้อคำถามและตัวเลือกคำตอบที่กำหนดไว้ล่วงหน้าให้สอดคล้องกับความคิดเห็นที่ผู้ตอบสามารถเลือกได้ตามความเป็นจริง แม้การสร้างแบบทดสอบประเภทปลายปิดจะมีความซับซ้อนและใช้เวลาค่อนข้างนานมากกว่าแบบสอบถามประเภทปลายเปิด แต่ผู้ตอบสามารถตอบได้สะดวกรวดเร็วและช่วยให้ข้อมูลที่ได้รับมีความเป็นระบบ สามารถนำไปวิเคราะห์และสรุปผลทางสถิติได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบบสอบถามชนิดปลายปิดแบ่งออกได้เป็น 4 แบบ คือ แบบสำรวจรายการ มักจะเป็นคำถามแบบง่าย ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคุณลักษณะของพฤติกรรม หรือการปฏิบัติ เช่น มี-ไม่มี เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย เป็นต้น มาตรส่วนประมาณค่ามักใช้ในการประเมินขณะการปฏิบัติกิจกรรม ทักษะต่าง ๆ และพฤติกรรมด้านจิตพิสัย เช่น ความรับผิดชอบ ภาวะผู้นำ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น แบบจัดอันดับสำคัญ และแบบเติมความคิดเห็นสั้น ๆ ถึงแม้ว่าแบบสอบถามจะเป็นที่นิยมในการใช้งานแต่มีข้อพึงระวังในเรื่องของความถูกต้องของข้อมูล หากผู้ตอบแบบสอบถามไม่ตั้งใจทำแบบสอบถามหรือมีปัญหาในการอ่าน-เขียน หรือผู้ประเมินออกแบบข้อคำถามไม่ชัดเจน โดยมีกระบวนการในการพัฒนา 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นการวางแผน โดยศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบ กำหนดจุดมุ่งหมาย นิยามเชิงปฏิบัติการ และออกแบบโครงสร้างแบบวัดชนิดมาตรประมาณค่า 5 ระดับ 2) ขั้นการดำเนินการสร้างแบบวัด โดยพัฒนาข้อคำถามให้สอดคล้องกับพฤติกรรมบ่งชี้ ตรวจสอบและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และจัดทำแบบวัดฉบับร่าง และ 3) ขั้นการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกและความเที่ยงด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ก่อนนำแบบวัดฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างวิจัย เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และสร้างเกณฑ์ปกติสำหรับการแปลผลคะแนน

จากการศึกษาเครื่องมือวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการประเมินทักษะอาชีพทั้ง 3 รูปแบบ ได้แก่ การใช้แบบวัดเชิงสถานการณ์ การสังเกต และการสอบถาม ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า การประเมินทักษะอาชีพของผู้เรียนควรดำเนินการโดยบูรณาการหลากหลายวิธีการวัดประเมินผลเข้าด้วยกัน แบบวัดเชิงสถานการณ์มีจุดแข็งในการที่ผู้ถูกประเมินรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการประเมิน มีความยุติธรรมสูงสามารถสะท้อนความสามารถด้านการคิด และการตัดสินใจได้ดี แบบสังเกตมีจุดแข็งในการบูรณาการได้กับเครื่องมือที่หลากหลาย สามารถประเมินขณะผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรม และแบบสอบถามเป็นที่นิยมใช้ในการประเมินจิตพิสัยและคุณลักษณะในการทำงานมีจุดแข็งในการได้มาซึ่งข้อมูลที่มีประสิทธิภาพสามารถนำไปวิเคราะห์ได้ทันที ดังนั้น การประเมินผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายจะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาศมรรถนะและทักษะอาชีพอย่างรอบด้านซึ่งสอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของตลาดแรงงาน ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นผู้ปฏิบัติงานที่คิดเป็น ทำงานเป็น และสามารถปรับตัวได้อย่างยั่งยืน ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงโครงสร้างกรอบแนวคิดการประเมินทักษะอาชีพเชื่อมโยงตลาดแรงงาน

หมายเหตุ. พัฒนาโดย เบญจรัตน์ อุปนันท์ และคณะ (2569)

2.4 การประยุกต์ใช้การวัดประเมินผลทักษะอาชีพของผู้เรียนในสถานศึกษา

แนวทางการดำเนินงานการวัดประเมินผลอย่างเป็นระบบ ในบทความนี้ขอนำเสนอกระบวนการวัดประเมินผล การเรียนรู้ตามกรอบการดำเนินงานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) สามารถแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

2.4.1 กำหนดวัตถุประสงค์ของการวัดประเมินผล

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ของการวัดประเมินผลถือเป็นสิ่งสำคัญในการวัดประเมินผลของผู้สอน เนื่องจากการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนจะช่วยให้ผู้สอนสามารถออกแบบการวัดประเมินผล วิธีการวัดผลและเครื่องมือในการวัดผลให้สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียน ในการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนการวัดประเมินผลมุ่งเน้นค้นหาความถนัด ความสนใจ และศักยภาพเฉพาะบุคคลของผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลไปวางแผนส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนได้ตรงตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สถานศึกษาควรดำเนินการพัฒนาเครื่องมือวัดอย่างเป็นลำดับขั้น ได้แก่

ขั้นเตรียมการสร้างเครื่องมือ ขั้นดำเนินการสร้างเครื่องมือ และขั้นตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เพื่อให้ได้เครื่องมือวัดที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ การดำเนินการอย่างเป็นระบบนี้จะช่วยให้สถานศึกษามีเครื่องมือการวัดประเมินผลที่มีคุณภาพสามารถนำผลการประเมินมาพัฒนาการบริหารจัดการการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพได้อย่างเป็นระบบ

2.4.2 กำหนดสิ่งที่ต้องการวัดประเมินผล

สำหรับการวัดสมรรถนะหรือการวัดสิ่งที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น การวัดทักษะอาชีพของผู้เรียน ไม่มีเนื้อหาระบุเหมือนการวัดความรู้ การสร้างเครื่องมือวัดจึงต้องระบุตัวชี้วัดหรือพฤติกรรมบ่งชี้เพื่อให้การวัดเป็นรูปธรรม แล้วจึงนำตัวชี้วัดหรือพฤติกรรมบ่งชี้ไปสร้างเครื่องมือวัด ดังตัวอย่างแผนผังการสร้างแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 (สายพิน ราชล้ำ, 2560) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แผนผังการสร้างแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21

ตัวชี้วัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21	จำนวนข้อ	ข้อที่
ความยืดหยุ่นและการปรับตัว คือ ความสามารถในการรับรู้และยืดหยุ่นต่อบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และสามารถปรับตนเองต่อคำชม คำตำหนิ หรือคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นได้ 1. รับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเอง 2. สามารถจัดลำดับความสำคัญของงานที่ต้องปฏิบัติได้ 3. สามารถจัดการตนเองในการทำงานได้ 4. สามารถควบคุมตนเองเมื่อได้รับคำวิจารณ์ได้อย่างเหมาะสม 5. ยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลาย 6. มีความยืดหยุ่น ในการปฏิบัติงาน	6 ข้อ	1-6

หมายเหตุ. จาก “การพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 39,” โดย สายพิน ราชล้ำ, 2560, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จากตัวอย่างแผนผังการสร้างแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 (ตารางที่ 3) สะท้อนให้เห็นว่าการประเมินทักษะอาชีพต้องมุ่งเน้นไปที่การประเมินสมรรถนะที่เกิดจากการปฏิบัติจริง โดยสถานศึกษาต้องกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนอย่างชัดเจน การออกแบบเครื่องมือวัดประเมินผลต้องเริ่มจากการวิเคราะห์รายละเอียดของทักษะหลักและจึงแยกออกเป็นองค์ประกอบย่อย แล้วจึงเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้จริง จากนั้นจึงกำหนดตัวชี้วัด จำนวนข้อ และข้อคำถามอย่างเป็นระบบ กระบวนการดังกล่าวช่วยให้การวัดประเมินผลมีความเที่ยงตรงและเป็นธรรม ลดความคลาดเคลื่อนในการตัดสิน ทำให้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินสามารถนำไปใช้ปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และกระบวนการวัดประเมินผล และการพัฒนาผู้เรียนรายบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4.3 กำหนดวิธีการและจัดเตรียมเครื่องมือวัดและประเมิน

การกำหนดวิธีการและการจัดเตรียมเครื่องมือวัดและประเมินผลเป็นขั้นตอนที่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพของการวัดประเมินผลของสถานศึกษา เนื่องจากทักษะอาชีพเป็นสมรรถนะเชิงพฤติกรรมที่สถานศึกษาต้องบูรณาการเครื่องมือในการวัดประเมินผลอย่างหลากหลาย เช่น แบบวัดเชิงสถานการณ์ แบบสังเกต แบบสอบถาม เป็นต้น จึงจะสามารถสะท้อนพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างรอบด้าน ในการนำไปประยุกต์ใช้สถานศึกษาควรดำเนินการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) ขั้นวางแผนการสร้างเครื่องมือ โดยกำหนดวัตถุประสงค์และ

คุณลักษณะของทักษะที่ต้องการวัด 2) ขั้นสร้างเครื่องมือ ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาข้อคำถาม คำชี้แจง วิธีตอบ การให้คะแนน และเกณฑ์แปลผล การจัดทำคำอธิบายเกณฑ์ทำให้การเก็บข้อมูลผลการเรียนรู้มีความเป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้ผู้สอนสามารถตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม และ 3) ขั้นตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ทั้งในระดับรายข้อ และทั้งฉบับ โดยพิจารณาความยาก อำนาจจำแนก ความตรง และความเที่ยงของเครื่องมือ

2.4.4 เก็บรวบรวมข้อมูลผลการเรียนรู้

การเก็บรวบรวมข้อมูลผลการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพของผู้เรียนในสถานศึกษาควรดำเนินการผ่านเครื่องมือวัดที่หลากหลาย เช่น แบบทดสอบเชิงสถานการณ์ แบบสังเกตพฤติกรรม และแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ผลการประเมินผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยดำเนินการอย่างเป็นระบบตั้งแต่การวางแผน การเก็บข้อมูล และการใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล ผู้สอนควรสังเกตพฤติกรรมจากการปฏิบัติจริงและบันทึกข้อมูลโดยอาจเปรียบเทียบกับเกณฑ์คุณภาพ เพื่อลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูล และควรดำเนินการวัดประเมินผลหลายครั้งด้วยวิธีการที่หลากหลายให้เหมาะสมกับสถานการณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนพฤติกรรมที่แท้จริง

2.4.5 ตัดสินคุณค่าของผลการเรียนรู้

ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการวัดที่ได้มาลงสรุปเพื่อตัดสินคุณค่าของผลการเรียนรู้ที่ได้ผู้ประเมินต้องเลือกเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมกับเครื่องมือและวัตถุประสงค์ของการวัดประเมินผลที่กำหนดไว้ ดังตัวอย่างเกณฑ์การประเมินผลการวัดทักษะในศตวรรษที่ 21 (ปณิชา ชัยกุลภัทรโชติ, 2562) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เกณฑ์การประเมินผลการวัดทักษะในศตวรรษที่ 21

ระดับคุณภาพ	คะแนนดิบ	คะแนนมาตรฐาน
ดีมาก	37 ขึ้นไป	57.14 ขึ้นไป
ดี	32-36	51.06-57.13
พอใช้	25-31	42.56-51.05
ปรับปรุง	24 ลงไป	42.55 ลงไป

หมายเหตุ. จาก “การพัฒนาแบบวัดทักษะในศตวรรษที่ 21 ด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษา,” โดย ปณิชา ชัยกุลภัทรโชติ, 2562, มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.

การตัดสินคุณค่าของผลการเรียนด้านทักษะอาชีพของผู้เรียนมีลักษณะการประเมินแบบอิงเกณฑ์โดยมีเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้าสามารถนำมาประยุกต์ได้กับแบบสังเกตพฤติกรรมทักษะอาชีพของผู้เรียน หรือแบบวัดเชิงสถานการณ์ โดยมีลักษณะที่สำคัญ คือ มีช่วงคะแนนที่กำหนดระดับคุณภาพ สามารถสะท้อนสมรรถนะจริงของผู้เรียน เชื่อมโยงเป้าหมายการเรียนรู้และผลลัพธ์ในการเรียนรู้ ทำให้ผลการประเมินมีความถูกต้องและเป็นธรรม ผู้สอนควรแจ้งเกณฑ์การประเมินให้ผู้เรียนรับทราบล่วงหน้า เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับเป้าหมายการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีทิศทางและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง การตัดสินผลการเรียนรู้โดยใช้เกณฑ์ระดับคุณภาพแบบอิงเกณฑ์จึงถือเป็นกระบวนการประเมินเชิงสมรรถนะที่ช่วยให้การแปลผลการเรียนรู้มีความชัดเจน โปร่งใส และเป็นธรรม

2.4.6 รายงานผลและใช้ผลการประเมิน

สถานศึกษาต้องสรุปผลการประเมินและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถนำผลการประเมินมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ครอบคลุมทุกมิติ เช่น ตัวอย่างงานวิจัยของเพ็ญภา กุลนาค และคณะ (2559) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวัดประเมินผลทักษะอาชีพและการดำรงชีพ สำหรับการเลือกอาชีพที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนในภาคตะวันออก โดยได้นำผลการประเมินมาพัฒนาเป็นหลักสูตรในการเสริมสร้างทักษะอาชีพและการดำรงชีพสำหรับการเลือกอาชีพที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนในภาคตะวันออก การพัฒนาหลักสูตรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะอาชีพและการดำรงชีพในศตวรรษที่ 21 จากนั้นจัดทำหลักสูตรครอบคลุมทักษะอาชีพ 9 ด้าน และตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำไปทดลองใช้เพื่อปรับปรุงความเหมาะสมของเนื้อหาและกระบวนการจัดกิจกรรม ทั้งนี้ หลักสูตรฉบับสมบูรณ์ได้นำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างผ่านงานกิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้ ผลการดำเนินงานพบว่า หลักสูตรดังกล่าวสามารถส่งเสริมทักษะอาชีพและทักษะการดำรงชีวิต เพื่อการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยอาศัยกระบวนการทางจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพแห่งตน กิจกรรมในหลักสูตรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้วิเคราะห์และสังเคราะห์คุณลักษณะของตนเอง รวมทั้งไตร่ตรองข้อมูลต่าง ๆ ด้วยตนเอง ส่งผลให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ค่านิยม และบุคลิกภาพของตนเองได้ดียิ่งขึ้น และสามารถวางแผนเลือกอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเองได้มากขึ้น

สรุป

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานควรมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามช่วงวัยและศักยภาพของผู้เรียน โดยเริ่มจากการปลูกฝังทักษะพื้นฐาน คุณธรรมจริยธรรม พัฒนาไปสู่การค้นหาคำถามสนใจ และเสริมสร้างทักษะชีวิต และทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทจริงในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถวางแผนเส้นทางการศึกษาและอาชีพของตนเองได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน จากการสังเคราะห์องค์ความรู้พบว่า การพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการองค์ประกอบสำคัญ 3 มิติ ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวัดประเมินผล ซึ่งต้องมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ โดยหลักสูตรทำหน้าที่เป็นกรอบกำหนดเป้าหมาย วิธีการในการพัฒนาผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการจัดประสบการณ์ผ่านการลงมือปฏิบัติ และการวัดประเมินผลทำหน้าที่สะท้อนผลลัพธ์เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของผู้เรียนสะท้อนให้เห็นบทบาทสำคัญของการบริหารเชิงระบบที่ใช้วงจรคุณภาพ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน สถานประกอบการ และเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทจริงของสังคมและตลาดแรงงาน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง วางแผนเส้นทางการศึกษาและอาชีพได้อย่างเหมาะสม ในด้านการวัดประเมินผลควรดำเนินการอย่างเป็นระบบตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ การพัฒนาเครื่องมือให้สอดคล้องกับทักษะอาชีพ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย การตัดสินคุณค่าโดยมีการกำหนดเกณฑ์การประเมินไว้ล่วงหน้า ไปจนถึงการรายงานและใช้ผลการประเมิน ซึ่งจะช่วยให้การประเมินทักษะมีความน่าเชื่อถือและคุณภาพสามารถนำไปปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ความรู้ที่ได้จากบทความนี้จึงชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียน

จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบครอบคลุมตั้งแต่หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลจากการปฏิบัติจริง โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายและมีคุณภาพ เพื่อให้ได้ผลการประเมินอย่างรอบด้าน อาศัยความร่วมมือจากหลากหลายสถาบัน ทางสังคมอันจะนำไปสู่การสร้างผู้เรียนที่มีสมรรถนะและทักษะทางอาชีพที่สำคัญ มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง สามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบาย และจัดทำคู่มือใช้เป็นแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเปิดโอกาสให้สถานศึกษาบริหารจัดการหลักสูตรและการวัดประเมินผลได้อย่างยืดหยุ่น ตามบริบทพื้นที่ พร้อมพัฒนาศักยภาพครูและจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม
2. สถานศึกษาควรนำรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบท ของตนเอง ควรให้ความสำคัญกับการออกแบบการวัดประเมินผลทักษะอาชีพอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การกำหนดตัวชี้วัด เชิงพฤติกรรม การพัฒนาเครื่องมือที่หลากหลาย ไปจนถึงการนำผลการประเมินไปใช้พัฒนาผู้เรียนรายบุคคล ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ
3. ผู้ปกครองและชุมชนควรมีบทบาทเป็นเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา ในการสนับสนุนการพัฒนาทักษะ อาชีพของผู้เรียน ผ่านการให้ความร่วมมือในด้านการฝึกอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เปิดโอกาสให้บุตรหลานเข้าร่วมกิจกรรม พัฒนาทักษะอาชีพจากประสบการณ์จริง และการส่งเสริมผู้เรียนให้ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ สุวรรณโน. (2562). การสร้างแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ขจรเกียรติ ชลเทพ. (2568). การบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพที่จำเป็นแห่งอนาคต. *วารสารการบริหาร การศึกษา มจร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 5(2), 192–204.
- ปณิชา ชัยกุลภัทรโชติ. (2562). การพัฒนาแบบวัดทักษะในศตวรรษที่ 21 ด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษา [การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปาริชาติ อังกาบ และทัศนศิริรินทร์ สว่างบุญ. (2561). การสร้างแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพ ตามแนวคิดทักษะในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 24(2), 128–142.
- เพ็ญภา กุลนาคดล, จิตรา ดุษฎีเมธา, ผลาดร สุวรรณโพธิ์ และประชา อินัง. (2559). การพัฒนาทักษะอาชีพและการดำรงชีพ สำหรับการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการเชิงจิตวิทยาเสริมสร้างศักยภาพแห่งตน [รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์]. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
- ภาณุชนารถ ทองคำเปลว, ไพโรภ รัตนชูวงศ์ และพูนชัย ยาวีราช. (2568). แนวทางการบริหารหลักสูตรเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพ สำหรับนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษากลุ่มห้วยชมภู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 1. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 8(2), 346–357.

- มลาวัฒน์ มะลิวัลย์, สังวาร์ วังแจ่ม และทัศนีย์ บุญมาภิ. (2567). การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างทักษะอาชีพในท้องถิ่นเรื่องการพัฒนาไส้อ้วสมุนไพรและแคบหมู โรงเรียนบ้านเวียงแห่งสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 10(3), 107–122.
- วรรณการ พรประเสริฐ. (2563). *เอกสารประกอบการสอนการวัดประเมินผลการเรียนรู้*. วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ศราวุธ ศรีหาบุญตัน, ชูเกียรติ วิเศษเสนา และวรสิทธิ์ รัตนวราหะ. (2568). รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพและการมีงานทำของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์. *ศึกษา วารสารศึกษาศาสตร์*, 12(1), 138–148.
- สมถวิล วิจิตรวรรณ. (2565). แบบวัดเชิงสถานการณ์: ประยุกต์ใช้วัดคุณลักษณะนิสัย. *วารสารการวัดประเมินผลสถิติและการวิจัยทางสังคมศาสตร์*, 3(1), 11–19.
- สายพิน ราชลำ. (2560). *การพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 39 [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สายเพ็ญ บุญทองแก้ว, บรรจง เจริญสุข และญาณิศา บุญจิตร. (2563). *การพัฒนาแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณ*, 7(9), 96–110.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *แนวทางการเสริมทักษะและสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพให้กับนักเรียน*. กลุ่มพัฒนาระบบการแนะแนว สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *รูปแบบการวัดประเมินผลการเรียนรู้ในสถานศึกษาที่ส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561*. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2567). *การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการมีงานทำ*. บริษัท พรักหวาน-กราฟิค จำกัด.
- สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2568). *เอกสารประกอบการสอน รายวิชาการวัดประเมินผลการเรียนรู้*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุพิศ ศรีบัว. (2566). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการปลูกกล้วยเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(9), 166–175.
- สุภาวดี มาศบาง. (2566). *แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพฐานชุมชนโดยวิทยาลัยชุมชน [วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต]*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2564). แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการวัดประเมินทางการศึกษา. ใน *ภาควิชาการวัดผลและวิจัยทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (บ.ก.), ตำรารายวิชา ศษ 251 การวัดประเมินผลทางการศึกษาและการเรียนรู้* (หน้า 1–22). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- อรรรรณ ปาวันณะ และสุบัน พรเวียง. (2567). แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมสู่การประกอบอาชีพของนักเรียน บุตรหลานแรงงานต่างด้าว โรงเรียนในอำเภอหางดง สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4. *Journal of Buddhist Education and Research: JBER*, 10(2), 199–217.
- อิตติชัย อีแอ. (2564). การพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาวิทยาลัยชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการตอบสนองข้อสอบแบบพหุวิภาค [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อุทัยวรรณ แซ่ไฉ่. (2565). การพัฒนาแบบวัดทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.